

Mindennapjaink, 2022 december

Igényes hazai áruválasztékot a fővárosi boltokba!

Az idelátogató külföldi ismerőseimnek is feltűnik, hogy a belső kerületekben, ahová a turisták is leginkább eljutnak, hervasztó a boltok választéka. Értendő ezalatt a boltok funkciójának egyhangúsága mellett az áruválaszték színvonala is. A mézeskalácsost, az iparművészt, a kézműveseket, ha kérdezem, azt mondják, hogy forgalmasabb helyeken nem tudnák kigazdálkodni a bérleti díjat, a peremen pedig nincs elég kuncsaft, hogy megérje boltot nyitni. Fölmerül bennem a kérdés ilyenkor, hogy vajon az egymás hegyén-hátán található borbély, pizzasütő, masszázsszalón bolt bérlőjének, hogyan éri meg a magas bérleti díj? A Deák téren, a Károly körút elején több nagyméretű szuvenírbolt is van, azonos – jórészt kínai eredetű – giccses áruval. A környék egyetlen papírboltja helyére színezett műcukorka áruda került.

Mindez már régóta bosszant a város forgalmasabb helyein járva. Most azonban, a karácsonyi vásárok idején különösen feltűnik, hogy színvonalas kézműves és iparművész termékekkel az átlagvásárló, a rengeteg turista igen ritkán találkozik. Elmentem két alkalommal is a Várkertbazár Adventi Vásárba és a Nemzeti Múzeumba, ahol az árusítás mellett népszerű kézműves gyerekfoglalkozásokat is rendeznek. A belföldiek kezelhető létszámban érkeztek, turistával, külföldiekkel viszont egyáltalán nem találkoztam. Pedig büszkék lehetnénk az ott levő kézműves termékek színvonalára, amelyeket ráadásul méltányos áron értékesítenek.

Régen is a mézesbábos és más kézművesek a forgalmuk nagy részét vásárokon, búcsúban bonyolították le. Most is vannak népszerű vásárok, ahová a készítők egy része el is megy, de az árusítás – külföldre és belföldön egyaránt – elsősorban az interneten keresztül bonyolódik. Az internet nélkül már rég eltűntek volna a készítők. A segítségével azonban örömdetesen gyarapodnak az irodai, gyári munkánál lényegesen kreatívabb, több örömet okozó szakmák gyakorlói – elsősorban vidéken.

Felmerül azonban bennem a kérdés, hogy miért nem mutatjuk meg egész évben az ide látogató külföldieknek, hogy milyen szép, máshol nem található tárgyakat, finomságokat tudunk készíteni? Az itt élőknek is jó lenne, ha nemcsak véletlenszerűen, az interneten keresgélve tudnának igényes, hazai dolgokat vásárolni. Nem beszélve a gyerekekről, akiknek az ízlését nem lehet elég korán, jó irányban alakítani.

Sokféle (néha gyanúsán csókos jellegű) támogatás létezik a gazdaságunkban. A hazánkról alkotott kép, az ízlésformálás, a hagyományok továbbélése, a kreatív foglalkozások életbentartása, olyan célok, amelyek talán megérnék, hogy támogassunk egy, a kézműves, illetve az iparművészeti termékeket egész évben és reális áron értékesítő bolthálózatot.

Cukor, méz, melasz

Előzőleg a tartósított, különböző adalékokkal kezelt ételek káros hatásairól írtam. (*Mit eszünk? Mit fogunk enni pár évtized múlva?*) Ezúttal a cukor kerül a vádlottak padjára (november 14. a Cukorbetegség Világnapja).

Bár most a kristálycukor is időnként hiánycikké vált, valószínűleg ez csak átmeneti jelenség. Szomorú statisztikák mutatják, hogy a „fejlett országokban” a cukorbetegségek gyakorisága kétszerese – és növekvő tendenciát mutat – a szegényebb világ országaival összehasonlítva. Számos oka van a kialakuló cukorbetegségeknek, de szakmai körökben egyetértés van abban, hogy célszerű minél kevesebb finomított nád- vagy répacukrot fogyasztanunk, még akkor is, ha „megengedhetnénk magunknak”!

Hogy mennyire káros a magas cukortartalmú élelmiszer (és nemcsak a belső szerveinknek), azt egy 1911-ben írt útleírásban is olvastam.¹ Miközben a bennszülöttek fogazata épebb volt az expedíció tagjainak fogazatánál, addig a cukornádültetvények dolgozóit és a kereskedők körében szignifikánsan rosszabb állapotban volt.

Mostanában újra felfedezték a melaszt – ipari méretekben használva és otthoni fogyasztásra is. Angliából kaptam ajándékba egy tábla tejsokoládét, amelyen „filled with Treacle Tart” felirat volt. Kiderült, hogy a csokoládé melasszal töltött! A melasz a nád- vagy répacukor gyártásának mellékterméke, amely számos értékes – a finomított cukorból teljesen hiányzó – ásványi anyagot, pl. sok vasat tartalmaz. A cukrászok, mézeskalácsosok ugyan régóta használják, de ma is főképpen állati takarmányként szolgál. Írásos emlékek már a XV. században is említik.

Mézhelyettesítőként is alkalmazzák. A tészták állagát kedvezően befolyásolja. Ázsiai boltokban ismét árulják – méregdrágán. Szakértők szerint fogyasztása jóval kevésbé ártalmas, mint a cukoré. A finomított fehércukor elterjedtsége, szerintem, egy iskolapéldája a modern ember abszurd gondolkodásának, téves irányú technológiai fejlesztéseinek. Miért a fehércukrot gyártjuk, használjuk ételleinkben, italainkban, ha a melasz, a „melléktermék” sokkal több értékes összetevőt, „természetes gyógyszer” tartalmaz? Miért nem a melaszt, mint széleskörű édesítőszer fejlesztették ki annak idején a cukorgyárok?

Édesítőszerként elsősorban mégis a mézet ajánlanám. A különféle növényekről gyűjtött és elkészített méznek sokféle gyógyhatása van. (Egyesek immunrendszere annyira megerősödött a megfelelő fajtájú virágméz rendszeres fogyasztásától, hogy megszüntette a parlagfű allergiájukat.)

Bár mézben jók vagyunk, ma is még viszonylag alacsony a magyar lakosság mézfogyasztása. Ideje ezen változtatnunk.

¹ Hiram Bingham: Kalandozások az inkák földjén – A Machu Picchu felfedezése. Geographia Kiadó, 2010

Utóirat:

Beliczay Imre – az Ipartestületnek írt közlendőjében (1843) – a méz egészségre gyakorolt hatását is említi:

„... nem győzők tsudállani azon a gazdasági rendszeren, midőn hallom, hogy mindenféle növényből a'mibe tsak édességet fedez föl a' Chemia, azt abból tűzzel, vassal, ki fatsarni készülnek, nem kimélve se pénzt se fáradságot, pedig azt mind öszve véve, távulról sem közelitté meg a mézet édességre, se egészségre nézve...”

A magyar reformmozgalom a XIX. század első harmadában – Széchenyi Hitelének megjelenése 1825-ben és az 1832 és 1836 közötti reformországgyűlés – a gazdaság fellendülésével függött össze. 1834-ben a pesti Mézeskalácsos és viaszgyertya öntő cég megkapta a királyi szabadalmait (privilégiumát), 1841-1842-ben Kossuth Lajos megalapította az Országos Ipartestületet, és még ugyanabban az évben megrendezték a magyar ipar első országos kiállítását.

A kedvező konjunktúrát azonban a mézeskalácsosok nem tudták kihasználni, mivel az ágazatuk árainak alakulása alapvetően rosszabbodott. 1843. szeptember 2-án a céhmester Beliczay Imre azt írta erről a nagyra becsült Pesti Ipartestületnek: *”A mezőgazdaságnak nincs nagyobb hasznot hozó ágazata, mint a méhészet ... A mező virágai évente kínálják a nektárjukat, és ha ez nem kerül hasznosításra, akkor semmibe megy, ha azonban nem száz, hanem ezer kaptárt állítunk fel, a méz- és viasztermelésünk ugyanakkora területről tízszeresre növelhető. Ha egy mázsa méz 6 forintba kerülne, az egész jó ár lenne, de jelenleg 13-16 forintba kerül, és a sárga méhviasz 82-86, sőt 90 forintba, ami lehetetlenül magas ár. Ha meggondoljuk, hogy az újonnan felfedezett sztearin csak 40 forintba kerül, akkor világos, hogy a nemzetgazdaságunk nagyot nyert ezzel, a viaszgyertyaöntés azonban hatalmas kárt szenvedett. (A sztearin az olcsóbb, újfajta gyertya, illetve a szappangyártás alapanyaga.) Másrészt a krumpliméz (helyesen: burgonyakeményítő-szirup) a mézeskalács sütőknek ártott nagyon, mivel cukorral sokkal olcsóbb terméket lehet előállítani. – Az egyik ágnak tehát a sztearin, a másiknak a burgonyakeményítő szirup tette tönkre a piacát.”* ... Majd így folytatja: *„Amikor hallom, nem tudok eléggé csodálkozni egy olyan gazdasági rendszeren, hogy mindenféle növényekből, amelyekben a kémia édesítőt fedez fel – pénzt és fáradságot nem kimélve – ezt tűzzel és lánggal ki akarják préselni. Mindezek – ami az édességet és az egészséget szolgáló hatást illeti, a cukrot sem kivéve – messze nem érik el a méz értékét. A méhészet azonban – amely sokkal nagyobb figyelmet érdemelne, és sokkal sikeresebb lehetne – alig kap figyelmet. Emiatt vált a méhviasz drágábbá, és ez a drágulás hozta be szükségszerűen a sztearint, ugyanakkor azonban megöli, illetve máris viaszgyertya öntők százait tette tönkre. Ebből a mesterségből sok család tudott megélni, meggazdagodni olyannyira, hogy nemesi rangért és birtokért tudtak folyamodni; nekem pedig nem maradt más, mint az afölötti gyász, hogy nem 20-30 évvel korábban éltem, mint gyertyaöntő; vagy talán remélhetem még, hogy lesz jövőnk?”*

Több területet a biodiverzitás csökkenésének fékezésére!

Először a megállítani kifejezésre gondoltam a címnél a fékezés helyett, de rájöttem, hogy az optimizmusnak is vannak határai, amelyeken túl az irreális álmodozások következnek.

Sokszor hangzik el különböző fórumokon, hogy az élelmiszertermelés – különösen a világ népességének folyamatos növekedése mellett – egyre több földterületet igényel. Ezeket a területeket a még meglévő természetes élőhelyek rovására növelik, ami a biodiverzitás csökkenését eredményezi. Egy másik út az élelmiszertermelésre, az egyelőre még gyerekcipőben járó, vertikális termelés, talaj nélkül, tápoldatokban, LED világítás mellett.²

November 28-án, az MTA felolvasótermében egy kerekasztalbeszélgetés keretében ismertettek két módszert a természetes élőhelyek csökkenésének fékezésére.

<https://fb.me/e/3VjyzbaFS>

Az egyik módszer a mezőgazdasági termelést és a – legalább is részlegesen természetközeli – élőhelyeket próbálja valamilyen egyensúlyban tartani, hogy fékezze a fajok kipusztulását. Ezt nevezik „landsharing”-nek, azaz a földterületek megosztását a két igény között.

Laikusként gyakran felmerül bennem két – egymástól fényévekre eső – probléma. Egyrészt, hogy a területgazdálkodást a legalján, az egyes családok, kisteleptülségek szintjén kellene kezdeni. Vagyis érdekeltté kellene tenni a lakosságot abban, hogy ne hagyjon fel a háza táján a gazdálkodással, a részleges élelmiszer-önellátással. Vidéki környezetben termeljenek zöldségeket – minél inkább „bio”, azaz egészségre jó hatású módszerekkel. Azaz, ne a fűnyírógép zaja töltse be a hétvégeken a falusi portákat. Emellett – ugyancsak családjuk biztos megélhetését vizionálva – válasszanak kézműves, illetve kisipari foglalkozásokat, indítsanak családi vállalkozásokat – városi nagyüzemekbe ingázás helyett. Ehhez azonban a biztonságot csak központi elszántsággal, gazdaságpolitikai beavatkozásokkal lehetne megteremteni. Egész Európában óriási a hiány színvonalas, jól képzett szakmunkásokban. Nem vendégmunkásként kellene külföldön dolgozni a szakembereknek, hanem a külföld igényeit (felújítás, konzerválás, egyedi termékek készítése stb.) idehaza kielégíteni – és inkább a megmunkálásra váró, illetve elkészült tárgyakat utaztatni.

² Próbáltam utánanézni, illetve egy, a módszert ismertető előadótól érdeklődni, hogy milyen vizsgálatok folynak a tápoldatban megtermelt növények élettani hatásaival kapcsolatban. A vegyszermentesen termelt bioélelmiszerek „természetes gyógyszernek” is minősülnek. Szolgálják egészségünk megőrzését, illetve, egyes esetekben, segítenek kisebb elváltozások kezelésében is. Kétségeim vannak azzal kapcsolatban, hogy a LED világítás mellett, műtrágyával kevert folyadékban termesztett növények azonos értékűek lennének a napsugarak által érlelt, számtalan nyomelemet is tartalmazó, egészséges termőtalajban termelt növényekkel. Egyelőre nem tudtam egyértelmű választ kapni még arra sem, hogy folynak-e ilyen vizsgálatok?

Ehhez kapcsolódik, amiről egyre gyakrabban hallhatunk, a nemzetközi szinten folyó, agresszív földfelvásárlás. A nagyhatalmak, a gazdag országok, igyekeznek minél nagyobb földterületeket felvásárolni – külföldön. A szegény országok, pl. afrikai államok – korrump vezetőik közreműködésével – lemondanak a földterületeikről, amelyeken azután más országok érdekében folyik a termelés. Ebből is látszik, mennyire igaz az a megállapítás, hogy a történelem ismétli önmagát. A földterületek helyi vagy külföldi milliárdos befektetők által történő felvásárlása a rabszolga-társadalom továbbélésének „korszerű” formája.

A másik út, amely az MTA rendezvényen elhangzott, minél több természetes élőhelyet védene, sőt növelne, és a termelést vertikálisan, üvegházban folytatná, magas technológiai színvonal mellett. Az üvegházak mérete igen különböző lehetne. Az elképzelés szerint, egy kisebb település is képes lenne a helyi élelmiszerigényt ilyen technológiával kielégíteni, ugyanakkor nagyvárosok térségében meg hatalmas mennyiségben termelnék az élelmiszert – viszonylag kicsi helyigény mellett. Ezt nevezik „land sparing”-nek, azaz a termőterületek megtakarításának.

A rendezvényen is kérdezték az előadót, hogy a mesterséges körülmények között termesztett növények mennyiben tekinthetők „természetes gyógyszereknek”? Azonos értékűek-e egy hagyományos, jó táptalajban termesztett növény számos pozitív élettani hatásával? Megnyugtató választ nem sikerült kapnunk. Ez a szempont még egyelőre nincs kielégítően megvizsgálva. <https://www.agraroldal.hu/hidroponia-kifejezes.html>

Már ma is egy átlagos zöldség, gyümölcs kedvező élettani hatása töredéke az 50-60 év előtt, hagyományosan termesztettének. Pedig ezzel a kérdéssel kellene foglalkozni legelőbb! A hidroponiát, azaz a tápoldatos technológiát csak akkor lenne érdemes elterjeszteni, fejleszteni, ha – az óvatosság elvének betartása mellett – pozitív választ kaphatnánk arra, hogy a tápoldatban termesztett élelmiszerek is biztosítani tudják az emberek (állatok) egészséges táplálását.

Kapcsolódó hírek, filmek:

<https://www.highlandsrewilding.co.uk/research>

https://www.agrarszektor.hu/noveny/20221213/kulfoldre-vinnek-ezeket-a-magyar-a-zoldsegeket-itthon-alig-kell-pedig-van-boven-41676?utm_source=agrarszektor&utm_medium=email&utm_campaign=hirlev
[el](#)

A többnyelvűséget már a középkorban is szorgalmazták!

Korábbi cikkemben helytelenítettem, hogy az idegen nyelv ismeretét még egyes felsőfokú képzettség megszerzéséhez sem fogják a jövőben hivatalosan (azaz vizsgával igazoltan) megkívánni – idehaza. Most egy másik ellenérvet szeretnék felhozni.

Dr. Domonkos Ottónak az Ipartörténeti Könyvtár 1. köteteként megjelent könyvéhez („A magyarországi mesterlegények közép-európai kapcsolatai és szokásai a XV-XIX. században” 2002) a bevezetőt Dr. Köpeczi Bócz Tamás, a Nemzeti Szakképzési Intézet akkori igazgatója írta. Ebből ismertetnék néhány időszerű gondolatot.

„A Duna mentén gyalogolva 2002 koranyarán három német fiatalember érkezett Magyarországra. A XXI. század elején ez nem az „igénybe vett közlekedési eszköz” egyszerűsége miatt figyelemre méltó, hanem az emögött meghúzódó szándék miatt. A három fiatal pályakezdő szakmunkás volt, s a mesterlegények évszázados szokásának megfelelően vették nyakukba a vándorbatyut, hogy világot járva tapasztalatokat gyűjtsenek, szakismereteiket gazdagítsák. Az Európai Unió országaiban a szakképzés ügyének felelőseit egyébként komolyan foglalkoztatja az, hogy miként lehetne korunk viszonyai közepette feleleveníteni a legényvándorlás intézményét.”³

...az új kiadványsorozat a szakképzés és a tudomány mind szorosabb együttműködése jegyében fogant. Alapeszméje az, hogy az egyes szakmák múltjának, illetve tágabban az ipartörténetnek az ismerete hozzájárul ahhoz, hogy a felnövekvő iparos és kereskedő generációk újra egészségesen büszkék legyenek a foglalkozásukra, amelynek hajdani művelői komoly szerepet játszottak a társadalmi és gazdasági fejlődésben. A multinacionális vállalatok korában is megkerülhetetlenül fontos, hogy szakmailag felkészült, a világ dolgaiban tájékozott, kulturált kis- és középegyszisztenciák, iparos és kereskedő vállalkozók erősítsék a nemzetgazdaságot.”

Könyvében azután a szerző részletezi, hogy a legényvándorlás sokévszázados intézménye hogyan segített abban, hogy hazánk – szorosan bekapcsolódva az európai vérkeringésbe – egyenrangú partnere lehessen a nyugati országoknak.

„...A kötelező vándorlás időtartama változó volt, kettő-öt év között mozgott már a XVI-XVII. században. Sopronban a takácsok (1524), a posztósok (1678) kettő év, a borbélyok (1619) öt év, míg a csizmadiák, kovácsok (1668), a magyar szíjgyártók (1670), az esztergályosok (1686), a pékek (1752), a kefekötők (1832), a szűrszabók

³ Megj. Szomorú valóság, hogy bár a húsz éve megjelent könyvben az EU szakképzés ügyének fejlesztését emlegetik, mára nemhogy nem értünk el komoly pozitív eredményeket a kontinensen, de éppen az ellenkezője történik. Mindenütt súlyos szakemberhiány alakult ki.

(1836), a kárpitások (1838) szabályzatai mind három év vándorlást írtak elő⁴ a felszabadult inasnak. (Winkler 1921.24.)

A pozsonyi pékek azt is megkívánták, hogy egy évig az osztrák örökös tartományokban vándoroljon a mesterjelölt...”

Mindez aligha volt elképzelhető idegen nyelv (akkoriban szinte kizárólag a német) ismerete nélkül. Vagyis a szakmunkásképzéshez szervesen kapcsolódott az idegen nyelv ismerete is.

Meggyőződésem, hogy – nemhogy a felsőfokú végzettséggel rendelkezők – de minden magyar fiatal esetében kívánatos lenne a többnyelvűség szorgalmazása. Számos lehetőség lenne kedvet, alkalmat csinálni a nyelvtanuláshoz. A Dunántúl nyugati részén, nagyobb városokban sokan sajátítják el – kényszer nélkül is – leginkább az angolt. Más vidéki, elmaradottabb térségekben azonban óriási a lemaradás. (Mintha nem is ugyanabban az országban élnénk.) Helyes, hogy a jogosítvány és egyes munkahelyek betöltésének minimális feltétele az általános iskola befejezése. Sokakat azonban, elsősorban Kelet-Magyarországon, ez se ösztönöz eléggé. Érthetetlen, hogy a középkori céhes szabályozás szigorúbbnak tűnik, mint egyes lemaradó térségekben a jelenlegi helyzet – olyan nagy a 16 éves korig még az alapfokú végzettséget sem megszerzők aránya. A szakképzettség megszerzésének hatékony ösztönzéséről pedig már ne is beszéljünk!

Újabb megfontolandók az autizmusról

Az autisták a rend, a kiszámíthatóság hívei. A megszokottól igen kismértékben eltérő jelenségek, zajok is könnyen váltanak ki náluk dührohamot, remegést, amelyet – különösen kicsi korukban – igen nehéz lecsendesíteni. Gyakran hordanak hangszűrőt a fülükön, hogy a külső zajok, beszédek ne zavarják meg őket. Sokan azonban a fülpárnákat mikrofonnak nézik, és azt hiszik, hogy a gyerek épp hallgat valamit. Ezért még közelebb mennek hozzá, esetleg meg is érintik, és még hangosabban próbálnak mondani nekik valamit.

Ugyancsak sokszor előfordul, hogy a gyerekre a dühroham egy viszonylag zsúfolt helyen tör rá, és remegve, ököllel próbálja megütni az édesanyját, aki gyorsan a karjaiba veszi. Ilyenkor idegenek odamennek, kérdezzetnek, nyugtatgatni próbálják a gyereket, vagy ami még rosszabb – türelmetlen megjegyzéseket tesznek. A jó reakciót

⁴ Hadd idézzek még egy mulatságosan hangzó részletet a könyvből:” A külföldre vándorlást a késmárki festők kifejezetten előírták 1713-ban, sőt a remek hibás elkészítése esetén egy pár cipőt kapott a legény a cég költségén, hogy tovább folytassa a vándorlást a szakma jobb elsajátítására.”

nemrég tapasztalta meg valaki, egy szupermarket pénztáránál. A táskáján, bevásárlókosarán és a négyéves gyereken kívül az édesanyjánál volt még a kicsi kerékpárja is. Amikor a gyerek hisztizni kezdett, és ő nyugtatgatni próbálta, sokan fejezték ki rosszallásukat. Ekkor egy férfi határozottan odalépett, nem szólt semmit, csak fogta a kis biciklit, a bevásárlókosarat, és kivezette a mamát a gyerekekkel a kijáráthoz. Bepakolta az árut az anya táskájába, letette melléjük a biciklit, és egyetlen szó nélkül elment. Csodák csodája, a gyerek eközben elcsendesedett, és mosolyogva felült a biciklijére.

Az elmúlt évtizedekben nekem és hasonló cipőben járó honfitársamnak is, rengeteg élménye gyűlt össze a társadalmunk – átlagostól eltérő helyzetű polgáraival kapcsolatos – hozzáállásáról. A Down szindrómát ma már talán mindenki ismeri idehaza. Évszázadok óta születnek gyerekek ezzel a fejlődési rendellenességgel. A betegség súlyossága nagyon eltérő, egyben azonban megegyeznek a gyógypedagógusok: az ilyen emberek rendszerint az átlagosnál jóval szelídebbek, empátikusabbak. Ezért volt fájdalmas meglepetés a nyolcvanas évek közepén (!) egy édesanya számára, hogy mekkora tudatlanság élt akkoriban minálunk a betegséggel kapcsolatban. Elvitte a fiát egy ismert fürdővárosba, ahol

előzőleg szobát bérelt kettőjüknek egy magánháznál. Amikor megérkeztek, hirtelen kijött az egyik szobából a tulajdonos várandós leánya. Meglátta a Down szindrómás fiút, és elkezdett sikoltozni, hogy azonnal tűnjenek el, mert fél, hogy a magzata megfertőződik a fiútól.

Nemrég jelent meg dr. Stephens-Sarlós Erzsébet gyógytestnevelő, szenzomotoros terapeuta könyve, amelynek alcíme: *Tovább lépés megrekedt egészségi, tanulási, viselkedési és kommunikációs problémákból*. A szerző több, mint két évtizedes kutatásainak és gyakorlati tapasztalatainak eredményei alapján dolgozott ki programot különféle mozgásterápiás gyakorlatokkal.

Itt egyetlen gondolatot idéznék a könyvből, amely az egész társadalomnak szól.

” Sajnos az úgynevezett ’jól funkcionáló’ autistáknak és Asperger-szindrómásoknak is nehéz beilleszkedniük a társadalomba. Annak ellenére, hogy sokan közülük egyetlenemet

*végeznek, nem tudnak elhelyezkedni a tudásuknak megfelelő munkakörben, illetve „különcségük” miatt gyakran keverednek kellemetlen szituációkba, „meg nem értett zsenikké” válnak. Egy kis segítséggel, megértéssel, támogatással legtöbbjük teljes életet élhetne. Nem nekik kellene megérteniük a „többséget”, nem nekik kellene alkalmazkodniuk a környezetükhöz, hiszen pont ez az, amivel küzdenek. **A „többségnek” kellene őket megérteni és befogadni.**”*

Befejezésül hadd ismertessek egy másik jó gyakorlatot is. Több évtizede személyesen vezet Fischer Iván gyerekeknek szóló „kakaókoncerteket” Óbudán, a BFZ próbatermében. Egy lelkes nagymama hívta fel a figyelmemet arra, hogy november 6-án a Nemzetközi Cseperedő Alapítvány és a Körner - Kardos Alapítvány támogatásával, Autizmusbarát Kakaókoncert lesz. A terem zsúfolásig megtelt egyévestől tinédzserkorú hallgatósággal és az őket kísérő szülőkkel, nagyszülőkkel. A bő egyórás műsort szinte minden gyerek nagy lelkesedéssel fogadta. Sokat tapsoltak, néha felálltak a székekről, és csillogó szemekkel ugrándoztak a zene ritmusára. Akkor azonban, amikor Fischer Iván - a piros tábla felmutatásával - csendet intett, a gyerekek minden alkalommal gond nélkül engedelmeskedtek.

Bp, 2022. december

Beliczay Errzsébet